

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
Факультет економіки та управління
Кафедра управління

«Допущено до захисту»
Завідувач кафедри управління
доктор наук з державного
управління, доцент
Рябець Катерина Анатоліївна

(підпис)

«01» листопада 2025 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: «Управління діяльністю закладу загальної середньої освіти
щодо реалізації національно-патріотичного виховання»

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ

**073.00.03. Управління закладом освіти (за рівнями)
другого (магістерського) рівня вищої освіти**

Галузь знань: 07 Управління та адміністрування

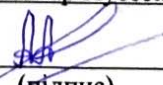
Спеціальність: 073 Менеджмент

Кваліфікація: магістр менеджменту

Виконав:

студент групи УЗОм-1-24 -1.4з

Аль-Анні Амар Хуссейнович

(підпис)

Науковий керівник:

доктор педагогічних наук, професор

Осадчий Вячеслав Володимирович

(підпис)

Київ – 2025

АНОТАЦІЯ

Аль-Анні Амар Хуссейнович

Управління діяльністю закладу загальної середньої освіти щодо реалізації національно-патріотичного виховання. К.: Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, Факультет економіки та управління, 2025.

Науковий керівник – Осадчий Вячеслав Володимирович, доктор педагогічних наук, професор, декан Факультету економіки та управління.

У магістерській роботі проаналізовано науково-теоретичні підходи до сутності, змісту та структури управління освітнім процесом і національно-патріотичним вихованням у сучасній школі. Досліджено сучасний стан реалізації національно-патріотичного виховання у закладах загальної середньої освіти. Розроблено модель та рекомендації удосконалення управління діяльністю закладу загальної середньої освіти щодо реалізації національно-патріотичного виховання.

Ключові слова: національно-патріотичне виховання, виховна робота, громадянська свідомість, цінності, патріотизм.

Структура роботи: робота містить вступ, три розділи, висновки, список використаної літератури та додатки. Обсяг роботи – 65 сторінки, 3 рисунки, 11 таблиць, 2 додатки. Кількість використаних джерел – 48 на 4 сторінках.

SUMMARY

Al-Anni Amar

Management of the Activities of a General Secondary Education Institution in the Implementation of National-Patriotic Education. Kyiv: Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Faculty of Economics and Management, 2025.

Scientific Supervisor: Viacheslav Volodymyrovych Osadchyi, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Dean of the Faculty of Economics and Management.

The master's thesis analyzes the scientific and theoretical approaches to the essence, content, and structure of managing the educational process and national-patriotic education in modern schools. The current state of implementation of national-patriotic education in general secondary education institutions has been studied. A model and recommendations have been developed for improving the management of a general secondary education institution's activities related to the implementation of national-patriotic education.

Keywords: national-patriotic education, educational work, civic consciousness, values, patriotism.

Structure of the thesis: The work includes an introduction, three chapters, conclusions, a list of references, and appendixes. The total length is 65 pages, containing 3 figures, 11 tables, and 2 appendixes. The list of references includes 48 sources across 4 pages.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ	9
1.1. Сутність і зміст національно-патріотичного виховання.....	9
1.2. Нормативно-правове забезпечення національно-патріотичного виховання в Україні.....	18
Висновки до розділу 1.....	21
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ СТАНУ УПРАВЛІННЯ РЕАЛІЗАЦІЄЮ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ	23
2.1. Загальна характеристика Ліцею №227 міста Києва.....	23
2.2. Аналіз стану управління реалізацією національно-патріотичного виховання у Ліцеї №227 міста Києва.....	28
Висновки до розділу 2.....	30
РОЗДІЛ 3 МОДЕЛЬ УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ	32
3.1. Концептуальні основи моделі.....	32
3.2. Напрями вдосконалення управління діяльністю ЗЗСО у сфері національно-патріотичного виховання.....	40
3.3. Рекомендації щодо підвищення ефективності управління діяльністю ЗЗСО у сфері національно-патріотичного виховання.....	46
Висновки до розділу 3.....	53
ВИСНОВКИ	55
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	57
ДОДАТКИ	62

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

ЗЗСО – заклад загальної середньої освіти

НПВ – національно-патріотичне виховання

МОНУ – Міністерство освіти і науки України

КМУ – Кабінет міністрів України

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сучасні виклики, пов'язані з утвердженням державного суверенітету України, збройною агресією РФ проти неї, необхідністю консолідації суспільства навколо національних цінностей, зумовлюють потребу у формуванні громадянина-патріота, здатного активно брати участь у розбудові держави. У цьому контексті особливої ваги набуває національно-патріотичне виховання, яке є невід'ємною складовою цілісного освітнього процесу.

Заклади загальної середньої освіти виступають основним середовищем соціалізації дитини, тому саме ефективне управління їх діяльністю щодо реалізації національно-патріотичного виховання є важливою передумовою формування патріотичної свідомості, громадянської позиції та національної ідентичності здобувачів освіти.

Незважаючи на наявність нормативно-правових документів практика свідчить про недостатній рівень системності управлінських дій, спрямованих на реалізацію завдань патріотичного виховання у школах. Це зумовлює потребу в науковому осмисленні й удосконаленні управлінських механізмів у даній сфері.

Отже, актуальність теми зумовлена соціальною потребою у формуванні патріотично свідомої особистості, необхідністю підвищення ефективності управлінської діяльності керівників закладів освіти та потребою у виробленні науково обґрунтованих підходів до організації й управління процесом національно-патріотичного виховання.

Мета дослідження: теоретичне обґрунтування та розроблення практичних рекомендацій щодо вдосконалення управління діяльністю закладу загальної середньої освіти з реалізації національно-патріотичного виховання учнів.

Відповідно до мети дослідження визначено його **завдання:**

1. Проаналізувати теоретичні основи управління діяльністю закладу загальної середньої освіти щодо реалізації національно-патріотичного виховання.

2. Визначити нормативно-правові засади управління діяльністю закладу загальної середньої освіти у сфері національно-патріотичного виховання.

3. Розкрити специфіку управлінських функцій у забезпеченні ефективності цього процесу на прикладі ліцею №227 міста Києва.

4. Розробити модель та рекомендації удосконалення управління діяльністю закладу освіти щодо реалізації національно-патріотичного виховання.

Об'єкт дослідження – національно-патріотичне виховання в закладі загальної середньої освіти.

Предмет дослідження – управління діяльністю закладу загальної середньої освіти щодо реалізації національно-патріотичного виховання.

Під час дослідження використано комплекс **методів**, а саме:

- теоретичні: аналіз, синтез, узагальнення, систематизація наукових джерел – для з'ясування сутності ключових понять і підходів;

- емпіричні: спостереження, анкетування, інтерв'ювання, аналіз управлінської документації закладу освіти – для виявлення стану реалізації національно-патріотичного виховання;

- педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, контрольний) – для перевірки ефективності запропонованої моделі (або системи управлінських заходів);

- методи статистичної обробки даних – для кількісного та якісного аналізу результатів дослідження.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання запропонованих підходів, принципів та управлінських механізмів для підвищення ефективності діяльності закладів загальної середньої освіти у сфері національно-патріотичного виховання. Розроблені у процесі дослідження рекомендації можуть бути застосовані керівниками шкіл, заступниками директорів з виховної роботи, педагогами-організаторами, класними керівниками з метою удосконалення системи виховної роботи, формування громадянської позиції, національної самосвідомості та відповідальності учнів.

Отримані результати можуть бути використані при розробленні стратегічних і річних планів роботи закладу освіти, програм виховної діяльності, у процесі підвищення кваліфікації педагогічних працівників, а також у діяльності органів управління освітою під час реалізації державної політики у сфері національно-патріотичного виховання дітей та молоді.

Апробація результатів дослідження здійснювалася на IX Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Перспективи розвитку управлінських систем у соціальній та економічній сферах України: теорія і практика» (20 жовтня 2025 р.), організованій Київським столичним університетом імені Бориса Грінченка. Опубліковано тези доповіді на тему: «Роль керівника закладу загальної середньої освіти в організації національно-патріотичного виховання учнівської молоді».

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (48 найменування), 2 додатка. Загальний обсяг роботи становить 65 сторінки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

1.1. Сутність і зміст національно-патріотичного виховання

У сучасному світі, що активно змінюється та переживає складні суспільні зрушення, проблема виховання молодого покоління набуває особливої актуальності. Одним із провідних напрямів цієї роботи є національно-патріотичне виховання (НПВ), спрямоване на формування в дітей та молоді поваги до своєї країни, народу й державності, а також на розвиток громадянської позиції та патріотичної свідомості.

Поняття «національно-патріотичне виховання» поєднує дві важливі складові. Перша – «національна» – охоплює історичний досвід, культурні надбання, мову, традиції й самоідентифікацію народу. Друга – «патріотична» – пов'язана з відповідальним ставленням до держави, відчуттям приналежності до неї, готовністю діяти в її інтересах та підтримувати загальнодержавні цінності. У педагогічній теорії НПВ розглядають як організований і тривалий процес формування особистості, здатної усвідомлювати свою громадянську роль, брати участь у суспільному житті та відстоювати інтереси країни [1; 2].

У межах роботи закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО) національно-патріотичне виховання функціонує як комплексний елемент усієї виховної системи. Воно реалізується через зміст навчальних предметів, позакласні заходи, розвиток морально-етичних і громадянських компетентностей, формування в учнів історичної пам'яті та загальної культури.

Витоки становлення НПВ в Україні сягають періоду українського національного відродження. Уже впродовж XIX століття під впливом культурно-просвітницьких рухів, діяльності Кирило-Мефодіївського товариства, «Просвіти», а також відомих педагогів і громадських діячів почали формуватися засади виховання молодого покоління, побудовані на любові до рідного краю, мови, культурних традицій і духовних цінностей [3]. Ця

тенденція набула особливої сили в роки визвольних змагань початку ХХ століття, коли патріотичне виховання стало важливим чинником у боротьбі за створення власної держави [4].

У радянську добу система НПВ була суттєво викривлена, оскільки її спрямовували на обслуговування державної ідеології. Головну увагу приділяли утвердженню «радянського патріотизму» та інтернаціональних цінностей, що фактично відсував національний елемент виховання на другий план. Попри це, у сімейному середовищі, а також у діяльності окремих педагогів і представників культурної інтелігенції зберігалися елементи традиційного українського виховання, які надалі стали підґрунтям для оновлення національної педагогічної думки наприкінці ХХ століття [5].

Після проголошення Україною незалежності у 1991 році розпочався новий етап розвитку національної системи патріотичного виховання. Держава разом з освітніми інституціями зосередили увагу на формуванні теоретичних основ виховання громадянина, який усвідомлює свою національну ідентичність, любить Батьківщину та відчуває відповідальність за її майбутнє. Важливий внесок у цей процес зробили державні програми, концепції виховання молодого покоління, різноманітні громадські ініціативи, а також події Революції Гідності та російсько-української війни [6].

Якщо розглядати питання у міжнародному вимірі, можна побачити, що багато держав також реалізують власні моделі громадянського та патріотичного виховання. Це дозволяє визначити як спільні риси – ключові цінності, символічні елементи, залучення молоді до суспільного життя, – так і унікальні національні особливості.

Таким чином, історичний розвиток дає змогу зрозуміти, що патріотичне виховання – це не набір окремих заходів чи уроків, а тривалий і комплексний процес, який тісно пов'язаний із творенням державності, збереженням культурної спадщини, формуванням колективної пам'яті та розвитком громадянської відповідальності [7].

Сутність цього виховного напрямку можна описати через три взаємопов'язані площини:

- Ціннісно-особистісна складова: йдеться про виховання в здобувачів освіти уявлення про відповідального громадянина й патріота, який поважає державні символи, визнає значущість історичного минулого та культурної спадщини, а також усвідомлює власну належність до українського народу.

- Діяльнісно-процесуальна складова: охоплює створення відповідних умов і проведення різноманітних заходів, що стимулюють громадянську активність школярів: участь у шкільному та громадському житті, волонтерських ініціативах, а також у збереженні історичної пам'яті.

- Організаційно-системна складова: передбачає ефективне управління виховною діяльністю в закладі загальної середньої освіти, узгодження різних форм роботи, включення їх до освітніх програм, а також налагодження співпраці із сім'єю, громадськими об'єднаннями та місцевими органами влади (табл. 1.1.).

Таблиця 1.1.

Рівні сутності національно-патріотичного виховання

Складова	Характеристика	Ключові складові
Ціннісно-особистісна	Формування в учнів «образу громадянина-патріота»	• Усвідомлення та шанування державних символів • Повага до історичних надбань і традицій України • Формування національної ідентичності • Патріотичні почуття та внутрішня мотивація
Діяльнісно-процесуальна	Організація діяльності учнів, що сприяє громадянській активності	• Участь у житті школи та громади • Волонтерська діяльність • Реалізація проєктів та акцій • Догляд за пам'ятками та збереження історичної пам'яті
Організаційно-системна	Забезпечення управління та координації виховного процесу	• Інтеграція виховного напрямку у програми ЗЗСО • Координація дій педагогів • Взаємодія з родинами учнів • Співпраця з громадськими організаціями та місцевою владою

Джерело: складено автором

Зміст національно-патріотичного виховання можна структурувати за такими компонентами:

1. Формування національної свідомості: знання історії України, державної символіки, традицій, культурних цінностей; усвідомлення значення української державності.

2. Розвиток громадянської позиції: знання про права і обов'язки, участь у громадському житті, готовність діяти на благо суспільства.

3. Патріотична мотивація і почуття: любов до Батьківщини, повага до державних символів, готовність захищати незалежність, територіальну цілісність, готовність до громадянської відповідальності.

4. Діяльнісний компонент: участь у проектах, акціях, волонтерській діяльності, ознайомлення з досвідом героїв, сучасних захисників, через які формується практична готовність бути активним громадянином.

5. Ціннісно-моральний компонент: виховання чесності, справедливості, відповідальності, толерантності, поваги до прав людини, інших культур; розвиток внутрішньої мотивації служити державі й суспільству.

6. Формування соціальнопсихологічної готовності: вміння співпрацювати, брати на себе відповідальність, долати труднощі, бути готовим до змін, діяти в умовах нестабільності [8] (табл. 1.2.).

Таблиця 1.2.

Зміст національно-патріотичного виховання в ЗЗСО	
Компонент	Зміст
1. Формування національної свідомості	• Знання історії України • Розуміння державної символіки • Ознайомлення з традиціями та культурними цінностями • Усвідомлення значення державності
2. Розвиток громадянської позиції	• Знання прав і обов'язків громадянина • Участь у громадському житті • Готовність діяти на благо суспільства
3. Патріотична мотивація і почуття	• Любов до Батьківщини • Повага до державних символів

	• Готовність захищати незалежність і територіальну цілісність • Формування громадянської відповідальності
4. Діяльнісний компонент	• Участь у проектах, акціях, волонтерстві • Ознайомлення з досвідом героїв та сучасних захисників • Формування практичної готовності бути активним громадянином
5. Ціннісно-моральний компонент	• Виховання чесності, справедливості, відповідальності • Розвиток толерантності та поваги до прав людини • Формування мотивації служити державі й суспільству
6. Соціально-психологічна готовність	• Уміння співпрацювати • Здатність брати відповідальність • Навички подолання труднощів • Готовність до змін і дій в умовах нестабільності

Джерело: складено автором

У комплексі це означає, що ЗЗСО як освітній заклад має виступати не лише місцем академічного навчання, але й активним центром формування молодого громадянина, який має власну позицію, здатний впливати на середовище.

Управління діяльністю ЗЗСО у сфері національно-патріотичного виховання охоплює такі ключові напрями:

- Прогнозування та планування виховної діяльності з урахуванням патріотичної складової, що передбачає визначення основних цілей, завдань та пріоритетів роботи.

- Організація системи та механізмів реалізації виховного процесу, зокрема формування відповідних структурних підрозділів, методичної підтримки, діяльності клубів, громадських організацій, а також налагодження співпраці з партнерами поза межами закладу.

- Методичне супроводження, яке включає добір змісту, методів, форм і засобів роботи, спрямованих на розвиток патріотичних цінностей в учнів.

- Контроль та оцінювання результативності, що охоплює системний моніторинг, аналіз отриманих результатів та коригування виховних заходів.

- Мотивація та стимулювання учасників освітнього процесу, спрямовані на заохочення активної участі учнів, педагогів і батьків, відзначення їхніх успіхів та поширення найбільш ефективних практик.

Цей підхід дозволяє зазначити, що управління виховним процесом – це не лише адміністративна діяльність, але й педагогічно-організаційна, методична, аналітична і мотиваційна складова. ЗЗСО у цій системі виступає суб'єктом, який керує, координує та контролює заходи патріотичного виховання, створює внутрішнє середовище (шкільна спільнота, культури, традиції) та зовнішню взаємодію (громада, батьківство, громадські організації).

Сутнісний аналіз поняття «національно-патріотичне виховання» дає змогу окреслити низку характерних рис цього явища. До них належать: його впорядкованість та цілеспрямований характер; включення у загальний освітній та соціальний простір; орієнтація на розвиток особистості з активною громадянською позицією; наявність ціннісно-сислової складової, що формує світогляд і мотивацію; спрямування на практичну діяльність та взаємодію; а також урахування історичних, культурних і суспільних особливостей середовища [9].

Дослідники та нормативні джерела виокремлюють основні принципи НПВ, які формують фундамент його методології. До таких принципів належать:

- національна зорієнтованість виховного процесу;
- розвиток здатності до самоорганізації та особистісної активності;
- полікультурний підхід;
- відповідність виховання соціальним потребам;
- плекання історичної та соціальної пам'яті;
- забезпечення спадкоємності між поколіннями [10].

Саме ці засади визначають логіку, засоби та механізми, через які реалізується процес виховання.

З урахуванням вищезазначеного, управління діяльністю ЗЗСО у сфері НПВ слід розглядати як комплексний процес, що охоплює стратегічне визначення цілей і напрямів, створення відповідного середовища, реалізацію запланованих дій, моніторинг результатів і подальше вдосконалення діяльності. У цьому контексті школа виступає центром формування «патріотичного простору», наповненого різноманітними формами роботи – тематичними уроками та

виховними заходами, діяльністю клубів і гуртків, екскурсіями, волонтерськими ініціативами, участю в загальнонаціональних подіях, налагодженням співпраці з ветеранами та громадськими об'єднаннями.

Зокрема, у виховній сфері доцільно застосовувати такі форми роботи, як інтеграція громадянсько-патріотичної тематики в навчальні дисципліни (історію, українську мову, літературу, мистецтво тощо), організація тематичних днів (Дня Державного Прапора, Дня Героїв Небесної Сотні, Дня Збройних Сил України), проведення волонтерських заходів, просвітницьких акцій, учнівських проєктів, створення шкільних або громадських музеїв, а також активне залучення до цього процесу батьків і місцевої громади.

Ефективна реалізація зазначених ініціатив передбачає управлінський підхід, у межах якого директор школи, заступник з виховної роботи, педагогічний колектив, учнівське самоврядування, батьківська спільнота та зовнішні партнери (громадські організації, ветерани, представники місцевої влади) формують єдину систему управління. Її функціями є планування, організація, координація, ресурсне забезпечення, оцінювання й удосконалення заходів із національно-патріотичного виховання. План виховної роботи при цьому має узгоджуватися з річним планом школи та державними стратегічними документами у сфері НПВ (зокрема, з Концепцією національно-патріотичного виховання дітей та молоді) [11].

Окрім формальної діяльності, важливою складовою є неформальне виховання – творення патріотичної атмосфери, середовища, культури, традицій у школі, де учень відчуває, що саме він є громадянином своєї держави, частиною національної спільноти, що його голос важливий, що він може діяти. Це вимагає від керівництва школи свідомого управління ціннісно-патріотичною культурою: через символіку, святкування, вшанування історії, участь у громадській діяльності, трудову й волонтерську акцію, взаємодію з громадою.

На рівні психолого-педагогічного впливу НПВ спрямоване на розвиток емпатії, відповідальності, толерантності та соціальної активності учнів. Для ефективності цього процесу важливими є міжособистісні взаємодії в колективі,

моделювання поведінкових ситуацій, рольові ігри та практичні завдання, які дозволяють учням відчувати себе активними учасниками суспільного життя [9].

НПВ упроваджується через поєднання різних навчальних предметів: на уроках історії та літератури учні знайомляться з національною культурною спадщиною; образотворче мистецтво й музичне мистецтво розвивають естетичне сприйняття українських культурних надбань; громадянська освіта формує правову обізнаність та громадянську відповідальність. Такий міждисциплінарний підхід забезпечує цілісність виховного процесу й сприяє становленню всебічної патріотичної свідомості [12].

Шкільне середовище не може розглядати НПВ окремо від ширшого соціального простору, адже виховання любові до Батьківщини, усвідомлення національної ідентичності та відповідальності за майбутнє держави потребує узгоджених дій школи, сім'ї та громади. Лише спільними зусиллями створюється атмосфера, у якій діти не просто вивчають українську історію й культуру, а й щиро пишаються ними.

Сім'я відіграє ключову роль у цьому процесі, оскільки саме вдома формуються базові цінності – шанобливе ставлення до старших, любов до мови, традицій та природи. Батьки є першими авторитетами для дитини, тож спільні шкільно-родинні заходи, тематичні свята, культурні вечори чи спільні проєкти зміцнюють зв'язок поколінь і забезпечують єдність виховного впливу.

Не менш важливою є й взаємодія школи з місцевою громадою. Саме в громаді учні на практиці бачать приклади громадянської відповідальності, ініціативності та взаємопідтримки. Участь у волонтерських проєктах, екологічних акціях, благодійних ініціативах чи патріотичних заходах формує активну громадянську позицію та розуміння власного впливу на розвиток суспільства.

Організація спільних активностей – екскурсій до історичних локацій, зустрічей із ветеранами, відзначення державних та традиційних свят, участі у мистецьких фестивалях – допомагає дітям глибше осмислити історію рідного краю й відчувати причетність до української спільноти [13].

Сучасні технології та медіа є потужним інструментом патріотичного виховання. Інтернет-ресурси, освітні платформи та соціальні мережі дозволяють не лише отримувати знання про державу, історію, культуру, а й активно долучатися до суспільних проєктів та ініціатив. Педагогічна робота при цьому спрямована на формування критичного мислення та усвідомленої позиції щодо національних цінностей [14].

Завдяки цифровим технологіям з'являються нові формати популяризації української історії та культури – інтерактивні курси, віртуальні музеї, документальні фільми, подкасти, блоги. Молодь може вивчати героїчні сторінки минулого, знайомитися з видатними постатями та подіями, що формували українську державність, у доступній та цікавій формі. Це сприяє розвитку почуття гордості за свою країну та усвідомлення власної приналежності до нації.

Особливо важливу роль відіграють соціальні мережі, які стають майданчиком для обміну ідеями, висвітлення волонтерських ініціатив, благодійних акцій, культурних і патріотичних заходів. Через них молоді люди можуть проявляти громадянську активність, поширювати правдиву інформацію, боротися з дезінформацією та формувати позитивний імідж України у світі.

Крім того, сучасні медіа дозволяють педагогам і вихователям створювати інноваційні навчальні програми, у яких поєднуються традиційні форми навчання з цифровими інструментами. Це не лише підвищує ефективність освітнього процесу, а й допомагає формувати патріотичну свідомість через особистий досвід, емоційне залучення та практичну діяльність.

Отже, сутність і зміст НПВ в ЗЗСО полягають у створенні цілісної системи, орієнтованої на формування свідомої належності до держави, активної громадянської позиції, готовності діяти на благо Батьківщини та збереження національної ідентичності. Управління цією системою передбачає цілеспрямовану організацію, координацію, методичне забезпечення, оцінювання та мотивацію всіх учасників освітнього процесу.

1.2 Нормативно-правове забезпечення національно-патріотичного виховання в Україні

Правове регулювання НПВ становить фундаментальний елемент освітнього процесу, оскільки саме нормативно-правові документи формують рамки, у межах яких заклад освіти та його адміністрація можуть організовувати, планувати й контролювати виховну діяльність.

У системі управління закладом загальної середньої освіти особливо важливо розуміти, які нормативні акти визначають зміст і напрями патріотичного виховання, які з них закріплюють обов'язки та права ЗЗСО, а також які механізми контролю та оцінювання передбачені державою.

Основним документом державної політики у цій сфері є Концепція національно-патріотичного виховання дітей і молоді, затверджена наказом МОН України від 28.05.2015 № 582 [9]. У ній окреслено ключові підходи до реалізації НПВ: його мету, головні завдання, принципи та етапи впровадження. Метою концепції є формування у молодого покоління патріотичної свідомості, відданості своїй країні, готовності виконувати конституційний обов'язок і захищати національні інтереси та державний суверенітет України.

Сформульовані в Концепції принципи становлять методологічну основу організації роботи з патріотичного виховання. До них належать: національна спрямованість, саморегуляція та самоактивність, полікультурність, соціальна відповідність, історична й соціальна пам'ять, міжпоколінна наступність.

Національна спрямованість акцентує розвиток усвідомлення власної належності до українського народу, шанування культурних і історичних традицій, а також формування почуття причетності до державотворення. Реалізується вона через навчальні курси з історії України, участь у культурно-патріотичних заходах, тематичних гуртках та творчих об'єднаннях [15].

Принцип самоактивності та саморегуляції спрямований на залучення учнів до активної участі у виховному процесі, що сприяє формуванню відповідальності за власні рішення та суспільну поведінку. Його втілення

можливе через учнівські волонтерські ініціативи, соціальні проєкти, діяльність органів учнівського самоврядування.

Полікультурність покликана формувати толерантне ставлення до етнічного та культурного розмаїття України. Це забезпечується проведенням інтегрованих занять, присвячених культурним традиціям різних народів, організацією тематичних днів, фестивалів, конкурсів, що представляють багатокультурний простір країни [16].

Соціальна відповідність підкреслює важливість розвитку громадянської свідомості та вміння діяти відповідально у суспільстві. Реальні механізми її реалізації включають участь школярів у благодійних акціях, а також інтеграцію громадянсько-етичних тем у навчальні програми [17].

Принцип історичної та соціальної пам'яті спрямований на виховання шанобливого ставлення до минулого, знання ключових історичних подій і постатей, розуміння ролі історичного досвіду в сучасності. Для цього проводяться екскурсії, організовуються шкільні музеї, дослідницькі проєкти з вивчення історичних джерел [18].

Міжпоколінна наступність акцентує передання життєвого та громадянського досвіду від старших поколінь до молодших. Це реалізується через зустрічі з ветеранами, спільні освітні й соціальні проєкти, підтримання родинних і локальних традицій.

У сукупності ці принципи забезпечують комплексний підхід до організації НПВ, спрямований на формування в учнів патріотичних переконань, відповідального громадянства та активної позиції у суспільному житті. Їх ефективність залежить від поєднання теоретичного навчання з практичною діяльністю та включення самих учнів у процес виховання [19].

Подальший розвиток нормативної бази у сфері національно-патріотичного виховання був забезпечений ухваленням Президентом України Стратегії національно-патріотичного виховання на 2019–2024 роки (Указ № 286/2019 від 18 травня 2019 року). Цей стратегічний документ визначив довгострокові орієнтири державної політики у сфері НПВ, підкресливши її значення не лише

для освітньої галузі, а й для зміцнення національної безпеки, оборонного потенціалу та консолідації української політичної нації [11].

У системі законодавчих актів варто назвати:

- Конституцію України, яка закладає основи державності, права людини, громадянства [20];

- Закон України «Про освіту» (2017) та Закон України «Про загальну середню освіту» (2020), які визначають статус школи, її обов'язки з виховної роботи, права учнів, педагогів, батьків [21; 22];

- інші нормативні документи: державні цільові програми, накази МОНУ, методичні рекомендації, регіональні та місцеві програми патріотичного виховання.

Зокрема, наказ МОНУ «Про внесення змін до наказу МОН України» № 1038 від 29.07.2019 актуалізував і доповнив положення Концепції НПВ, уточнюючи вимоги до методичного забезпечення та заходів стратегічного та практичного рівня [23].

У контексті діяльності ЗЗСО управління реалізацією патріотичного виховання передбачає, що керівник закладу оперує правовою базою: забезпечує створення відповідних положень (планів, програм, внутрішньошкільних документів), що відповідають державним нормативам; організовує внутрішній контроль та звітність; здійснює співпрацю з місцевими органами влади, громадськими організаціями на підставі законодавства [24].

Важливо зазначити, що нормативно-правове забезпечення патріотичного виховання також включає механізми партнерства: участь громадськості, волонтерських організацій, ветеранів, молодіжних рухів, що законом і наказами передбачено як одна із форм реалізації. Наприклад, Концепція зазначає шлях співпраці органів державної влади та громадянського суспільства [12].

Крім того, нормативні акти акцентують на моніторингу і оцінюванні результатів патріотичного виховання: створення методики, індикаторів, соціологічних досліджень.

Отже, нормативно-правове забезпечення має кілька рівнів: державний (стратегічні документи, концепції, закони), галузевий (накази, методичні рекомендації МОНУ), місцевий (програми місцевих органів управління освітою, внутрішні документи ЗЗСО). Управлінська діяльність закладу повинна враховувати ці рівні, здійснювати системний аналіз, узгодження планів, документів, ресурсів і механізмів контролю.

У світлі цього керівник ЗЗСО повинен мати навички правового аналізу: вміння читати й інтерпретувати нормативні акти, адаптувати їх до своєї шкільної практики, розробляти внутрішньошкільні документи (положення про виховну роботу, план патріотичного виховання, програми клубів, партнерства з музеями, ветеранами) з урахуванням державних завдань.

Висновки до Розділу 1

НПВ розглядається як цілісний і безперервний вплив на особистість здобувача освіти, спрямований на формування національної ідентичності, стійкої громадянської позиції, патріотичних переконань, морально-ціннісних орієнтирів та психологічної готовності до активної участі в житті держави. Такий процес має комплексний характер і охоплює кілька взаємопов'язаних рівнів: особистісно-ціннісний, діяльнісний і організаційно-системний, що забезпечує всебічний розвиток патріотично свідомого громадянина.

Зміст НПВ у закладах загальної середньої освіти формується через поєднання освітніх, виховних і практичних компонентів. До нього входять вивчення історії та культурної спадщини України, розвиток громадянських компетентностей, участь у волонтерських і суспільних ініціативах, засвоєння етичних норм і формування усвідомленої громадянської активності.

Управління процесом патріотичного виховання в ЗЗСО охоплює планування, організацію, методичний супровід, моніторинг результатів і мотивацію учасників освітнього процесу. Злагоджена реалізація цих управлінських функцій створює сприятливі умови для формування шкільного простору, у якому патріотичні цінності стають складовою щоденної діяльності.

Ключову роль у забезпеченні НПВ відіграє нормативно-правова база, що встановлює правові межі, механізми оцінювання, вимоги до організації виховної роботи та форми співпраці закладу освіти з громадськістю. До основних актів належать Конституція України, закони «Про освіту» та «Про загальну середню освіту», Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді, накази МОН України, а також Стратегія національно-патріотичного виховання на 2019-2024 роки.

Проведений аналіз законодавчих документів та освітньої практики підтверджує: успішне управління патріотичним вихованням можливе лише тоді, коли норми законодавства не лише дотримуються, а й творчо адаптуються до умов конкретної школи. Важливими чинниками є розробка внутрішніх регламентів, залучення учнів до ухвалення рішень, співпраця з батьками та активна взаємодія з громадськими організаціями.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СТАНУ УПРАВЛІННЯ РЕАЛІЗАЦІЄЮ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИЗОВАННЯ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

2.1. Загальна характеристика Ліцею №227 міста Києва

Актуальність і важливість ефективного управління реалізацією національно-патріотичного виховання у ЗЗСО зумовлена сучасними викликами, необхідністю формування свідомого громадянина-патріота та оновленням освітніх стандартів [25]. Цей розділ присвячений глибокому аналізу існуючого стану управління цим процесом. Він охоплює теоретичні аспекти національно-патріотичного виховання, розглядає управлінську практику на різних рівнях (державному, регіональному, інституційному), а також представляє конкретний емпіричний матеріал на прикладі Ліцею №227 міста Києва. Метою аналізу є виявлення сильних сторін, проблемних зон і формулювання рекомендацій для оптимізації управлінської діяльності.

Заклад загальної середньої освіти II–III ступенів – Ліцей №227 міста Києва, який функціонує у Голосіївському районі міста Києва за адресою вул. Героїв Маріуполя, буд. 7-Д. Форма власності – комунальна.

Ліцей №227 міста Києва було відкрито 1 вересня 1980 року як середню загальноосвітню школу №227 імені Героя Радянського Союзу Михайла Михайловича Громова м. Києва. У вересні 2010 року школа була реорганізована в ліцей. На цей період припадає суттєве оновлення освітнього профілю, підвищення вимог до якості освіти та забезпечення профільного навчання.

Освітній заклад здійснює діяльність згідно Статуту та інших розпорядчих документів, оприлюднених на сайті (<https://lyceum227.kyiv.ua>).

Керівництво закладом освіти здійснює директор – Козлова І.В., яка має кваліфікаційну категорію «спеціаліст вищої категорії» та педагогічне звання «учитель-методист».

За роки діяльності заклад накопичив певну історію в контексті освітнього середовища міста Києва, сформував освітню спільноту, педагогічний колектив, традиції.

Місією ліцею виступає формування освіченої, відповідальної, національно свідомої особистості з високими моральноетичними, громадянськими та патріотичними цінностями, здатної до самоосвіти, критичного мислення та активної життєвої позиції. На сучасному етапі особливий акцент робиться на забезпеченні компетентісного підходу до навчання, інтеграції освітніх, виховних та соціальних функцій закладу.

На сьогодні в ліцеї навчається 948 учнів у 32 класах, працює 65 педагогічних працівників та 25 осіб допоміжного персоналу. Заклад забезпечує повну загальну середню освіту за двома ступенями: базовим середнім (5-9 класи) та профільним повним ступенем (10-11 класи).

Профільне навчання здійснюється за трьома напрямками: філологічним (поглиблене вивчення української мови); природничим (поглиблене вивчення біології); математичним (поглиблене вивчення математики); суспільно-гуманітарним (поглиблене вивчення історії України та правознавства).

Система управління Ліцеєм №227 відповідає вимогам Закону України «Про освіту» та Закону України «Про повну загальну середню освіту» [9]. Управління закладом базується на поєднанні єдиноначальності (директор як керівник) і колегіальності (педагогічна рада) (рис. 2.1).

Управлінський стиль директора ліцею можна охарактеризувати як демократично-партнерський. Він поєднує стратегічне бачення розвитку школи із делегуванням повноважень педагогам, підтримкою ініціатив, прозорістю у прийнятті рішень.

Для оптимізації управління у ліцеї діє внутрішня система забезпечення якості освіти, до якої входять такі компоненти:

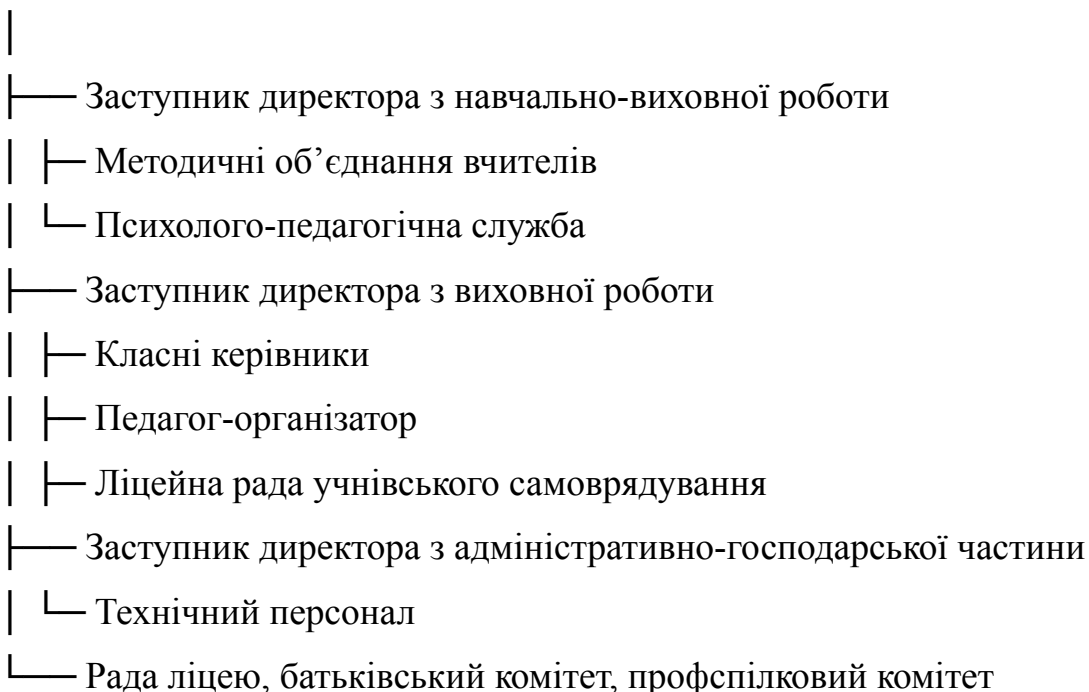
- планування діяльності на основі стратегічної програми розвитку (2021-2026 рр.);

- внутрішній моніторинг освітнього процесу;
- самооцінювання педагогічних працівників;
- зовнішні партнерські оцінювання (участь у міських моніторингах якості освіти).

Рисунок. 2.1.

Структура управління Ліцеєм №227 м. Києва

Директор

Джерело: складено автором

Освітній простір Ліцею №227 створений відповідно до концепції Нової української школи: комфортний, безпечний, національно зорієнтований. У ліцеї функціонує 36 навчальних кабінетів, два комп'ютерні класи, STEM-лабораторія, бібліотека з книжковим фондом, актова та дві спортивна зали, Історико-етнографічний музей.

Тематичне оформлення шкільних приміщень сприяє вихованню патріотизму: на стендах представлено державну символіку, цитати українських діячів, інформаційні плакати про сучасних героїв-захисників. У холі ліцею розташований стенд «Ми – гідні нащадки захисників», який висвітлює участь учнів і випускників у волонтерських акціях.

Освітній процес забезпечено мультимедійними засобами, інтерактивними панелями, електронними журналами. Педагоги активно використовують цифрові платформи для координації виховної роботи.

Виховна система Ліцею №227 побудована на засадах гуманізму, демократизму, громадянської відповідальності, національної ідентичності. Її місія – формування особистості громадянина-патріота України, здатного до самореалізації та активної участі у житті суспільства.

Основні принципи виховної системи:

- цілісність (єдність навчальної та виховної діяльності),
- наступність і послідовність,
- індивідуальний підхід,
- партнерська взаємодія всіх учасників освітнього процесу.

У закладі діє Програма національно-патріотичного виховання «Я – патріот України», затверджена педагогічною радою у 2021 р. (табл. 2.1.)

Таблиця 2.1.

**Основні напрями Програми «Я — патріот України»
у Ліцеї №227 міста Києва**

№	Напрямок діяльності	Зміст роботи	Форми реалізації
1	Громадянсько-патріотичне	Формування правосвідомості, поваги до державних символів	Класні години, лінійки, флешмоби
2	Історико-культурне	Ознайомлення з історією рідного краю, героїкою України	Екскурсії, історичні квести
3	Військово-патріотичне	Підготовка до захисту України, шанування військових	Зустрічі з ветеранами, участь у проєкті «Лист воїну»
4	Екологічно-патріотичне	Виховання любові до природи України	Екоакції, шкільне озеленення
5	Соціально-волонтерське	Розвиток доброчинності, відповідальності	Акції «Підтримай воїна», благодійні ярмарки

Джерело: складено автором

Виховна система реалізується через річний план роботи ліцею, який включає близько 80 тематичних заходів протягом навчального року. Контроль за реалізацією виховних програм здійснює заступник директора з виховної роботи.

Ліцей №227 активно співпрацює з громадськими, військовими та культурними організаціями. Соціальне партнерство дозволяє формувати виховну екосистему, у якій патріотичні ідеї набувають практичного змісту через волонтерські, благодійні, екологічні та освітні ініціативи.

Педагогічний колектив ліцею – це згуртована команда фахівців високого рівня кваліфікації (табл. 2.2.).

Таблиця 2.2.

**Кваліфікаційна структура педагогічних працівників
Ліцею №227 міста Києва**

Кваліфікаційна категорія	Кількість педагогів	Частка від загальної кількості (%)
Вища категорія	16	24,6%
Перша категорія	21	32,3%
Друга категорія	10	15,4%
Спеціалісти	18	27,7%
Усього	65	100%

Джерело: складено автором

Близько 70% педагогів пройшли курси підвищення кваліфікації за напрямом національно-патріотичне виховання, а 15% беруть участь у міських педагогічних проєктах, пов'язаних із громадянською освітою.

Адміністрація ліцею використовує проєктно-цільовий підхід в управлінні виховною системою, що передбачає:

- розроблення річних і стратегічних програм виховної діяльності;
- формування команд проєктів (учні – учителі – батьки);
- системний моніторинг ефективності заходів;
- використання соціологічних опитувань для зворотного зв'язку.

Управлінські рішення приймаються на основі даних внутрішнього аудиту виховного процесу, що є важливою складовою системи внутрішнього забезпечення якості освіти.

2.2 Аналіз стану управління реалізацією національно-патріотичного виховання у Ліцеї №227 міста Києва

Національно-патріотичне виховання учнів є одним із пріоритетних напрямів освітньої діяльності Ліцею №227 міста Києва. Метою виховання є формування громадянської свідомості, поваги до історії та культури України, активної громадянської позиції.

У Ліцеї №227 реалізуються такі форми роботи:

- Уроки та факультативи з історії та громадянської освіти, на яких розглядаються ключові події української історії та сучасні виклики держави;
- Позакласні заходи, такі як тематичні тижні, круглі столи, конкурси, присвячені національним героям та історичним подіям;
- Співпраця з місцевими громадськими організаціями, що проводять військово-патріотичні та волонтерські заходи (рис. 2. 2)

Рисунок. 2.2.

Форми національно-патріотичного виховання у Ліцеї №227 міста Києва

+-----+	
	уроки/факультативи
+-----+	
+-----+	
	Позакласні заходи
+-----+	
+-----+	
	Співпраця з громадськістю
+-----+	

Джерело: складено автором

Виховання у ліцеї спрямоване на кілька основних напрямів:

- Історичне виховання – ознайомлення з історією України, вшанування героїв;
- Громадянське виховання – формування активної громадянської позиції, участь у волонтерських проєктах;

- Культурно-естетичне виховання – популяризація українських традицій, мистецтва, мови (табл. 2.3.).

Таблиця 2.3.

**Основні напрямки національно-патріотичного виховання
у Ліцеї №227 міста Києва**

Напрямок	Форми реалізації	Очікуваний результат
Історичне	Уроки історії, екскурсії, тематичні заходи	Знання історії України, повага до героїв
Громадянське	Волонтерські акції, участь у місцевих проектах	Активна громадянська позиція
Культурно-естетичне	Творчі конкурси, вистави, фестивалі	Усвідомлення культурної спадщини

Джерело: складено автором

Для оцінки ефективності національно-патріотичного виховання було проведено анкетування серед учнів 8-11 класів. Всього опитано 240 учнів (табл. 2.4.; Додаток А)

Таблиця 2.4.

**Результати анкетування учнів
Ліцею №227 міста Києва**

Питання	Так	Частково	Ні
Чи цікавить вас історія України?	164 (68%)	60 (25%)	14 (7%)
Чи брали ви участь у патріотичних заходах ліцею?	150 (63%)	70 (29%)	20 (8%)
Чи вважаєте важливим зберігати українські традиції?	190 (79%)	40 (17%)	10 (4%)

Джерело: складено автором

Більшість учнів зацікавлені в історії та культурі України, активно беруть участь у заходах і визнають важливість традицій. Це свідчить про позитивний вплив системи національно-патріотичного виховання на формування ціннісних орієнтирів школярів. Результати анкетування підтверджують, що інтеграція уроків, позакласних заходів та співпраці з громадськістю забезпечує комплексний підхід до виховання патріотизму серед учнів.

Висновки до розділу 2

Проведений аналіз стану управління реалізацією національно-патріотичного виховання у закладах загальної середньої освіти, зокрема на прикладі Ліцею №227 імені М. М. Громова м. Києва, дозволяє зробити низку узагальнень і висновків.

Національно-патріотичне виховання у сучасному закладі освіти є системним процесом, що поєднує педагогічні, управлінські, громадські та культурні складові. Воно набуває особливої актуальності в умовах сучасних суспільно-політичних викликів і спрямоване на формування громадянина-патріота, здатного до активної участі в житті демократичної держави.

Аналіз нормативно-правової бази та стратегічних документів засвідчив, що питання управління патріотичним вихованням регулюється низкою державних актів (Закони України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», Концепція національно-патріотичного виховання тощо). Це створює законодавчі передумови для системного впровадження виховних програм у діяльність освітніх установ.

На прикладі Ліцею №227 м. Києва встановлено, що управління реалізацією національно-патріотичного виховання має чітку організаційну структуру, ефективне планування та демократичний стиль керівництва. Адміністрація ліцею забезпечує координацію діяльності педагогічного колективу, учнівського самоврядування та громадських партнерів, що сприяє створенню єдиного виховного простору.

Для подальшого вдосконалення системи управління виховною діяльністю доцільно:

- створити єдину цифрову базу моніторингу виховної роботи;
- розробити чіткі критерії оцінювання результативності патріотичних заходів;

- активізувати роботу учнівського самоврядування як механізму розвитку громадянської активності;
- забезпечити більшу участь батьківської спільноти у виховних програмах.

Отже, проведені дослідження підтверджують, що ефективне управління національно-патріотичним вихованням у закладі освіти забезпечує не лише реалізацію виховних завдань, а й формує основу стійкої громадянської культури шкільного середовища, сприяє становленню учня як свідомого громадянина України та майбутнього лідера суспільства.

РОЗДІЛ 3

МОДЕЛЬ УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ НАЦОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

3.1. Концептуальні основи моделі

Національно-патріотичне виховання у ЗЗСО є системою заходів, спрямованих на формування у учнів цінностей патріотизму, активної громадянської позиції та поваги до історії, культури та традицій України.

Ефективне управління цим процесом потребує комплексної моделі, що включає такі ключові елементи:

1. Цілі – конкретні результати, яких заклад прагне досягти у виховному процесі.
2. Ресурси – педагогічні, матеріальні, інформаційні та фінансові засоби.
3. Учасники – адміністрація, педагоги, учні, батьки та зовнішні партнери.
4. Методи реалізації – педагогічні, організаційні та технологічні способи впровадження виховання.
5. Механізми контролю та оцінювання – системи моніторингу, зворотного зв'язку та корекції процесу.

Ця модель дозволяє забезпечити системність, результативність та адаптивність управління [26].

Для наочності пропонується структурна схема моделі (рис. 3.1).

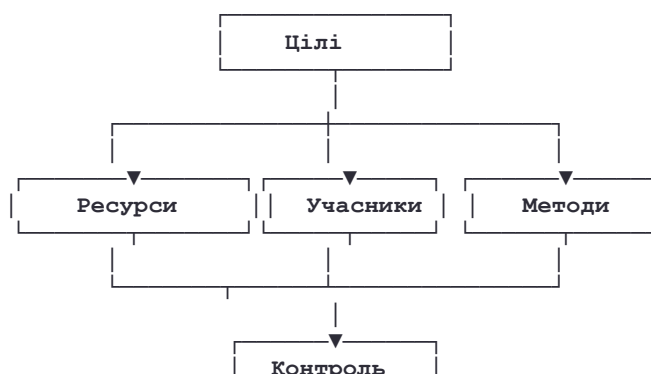
Управлінська модель може бути представленою як сукупність взаємопов'язаних компонентів: цілей, ресурсів, учасників, методів, контролю.

У межах моделі управління НПВ слід чітко визначити цілі, які орієнтують діяльність закладу. Вказані цілі:

- Формування патріотичних цінностей. Метою є розвиток в учнів ціннісного ставлення до своєї держави, нації, культури і історичного минулого. Це відповідає завданню утвердження у свідомості особистості патріотичних цінностей, поваги до культурного та історичного минулого України.

Рисунок 3.1.

Структурна модель управління національно-патріотичним вихованням у ЗЗСО

Джерело: складено автором

- Розвиток громадянської активності. Мова йде про формування готовності до громадянської участі, взаємодії з соціальними інститутами, реалізації свого громадянського і конституційного обов'язку.

- Підвищення знань з історії та культури України. Це передбачає системне наповнення освітньої і виховної діяльності знаннями про історію, культуру, традиції українського народу, розвиток національної ідентичності.

Ці цілі взаємопов'язані: формування цінностей створює базу для громадянської активності, а підвищення знань – зміцнює ціннісний і поведінковий рівень. В управлінському контексті це означає, що стратегічне планування закладу має включати ці цілі як орієнтири діяльності.

Для реалізації зазначених цілей необхідно забезпечити відповідні ресурси, які можна групувати за категоріями:

- Педагогічні ресурси: педагогічний колектив закладу та адміністрація, які здійснюють організаційне, методичне і функціональне забезпечення НПВ.

- Методичні ресурси: підручники, методичні матеріали, освітні цифрові ресурси та інформаційно-комунікаційні технології для інтеграції патріотичних тем у навчально-виховний процес.

- Фінансові ресурси: бюджетні й позабюджетні кошти, призначені на проведення тематичних заходів, екскурсій, проєктів.

- Партнерські ресурси: співпраця із громадськими організаціями, місцевою владою, культурно-освітніми інституціями, що забезпечують розширення можливостей виховної роботи (екскурсії, волонтерські кампанії, тематичні заходи).

У сукупності ці ресурси формують матеріально-організаційну базу моделі. Науково-методичні джерела наголошують на необхідності комплексного використання ресурсів для ефективного НПВ [27].

Управлінська модель передбачає чітке розмежування ролей учасників процесу:

1. Адміністрація: визначає стратегічні напрями, організовує процес, здійснює контроль і координацію діяльності з НПВ. Відповідає за формулювання політики, забезпечення ресурсів, створення умов та моніторинг реалізації.

2. Педагогічний колектив: безпосередньо реалізує виховні, навчальні та позакласні заходи, інтегрує патріотичні теми в навчальні дисципліни, взаємодіє з учнями, батьками, громадою.

3. Учні: є безпосередніми учасниками і одержувачами виховного процесу. Учні залучаються до проєктної діяльності, тематичних заходів, активізації громадянської позиції.

4. Батьки та громада: забезпечують підтримку, співпрацю, ресурсну та моральну участь у процесах виховання. Сім'я і громада є важливими соціальними інститутами, що підсилюють результативність НПВ.

Цей компонент моделі підкреслює, що успіх НПВ залежить від злагодженої взаємодії всіх учасників, а не лише педагогів.

Методичний блок моделі містить способи, форми і технології, які використовуються для досягнення поставлених цілей.

Інтеграція патріотичних тем у навчальні дисципліни. Наприклад, включення історичних та культурно-національних аспектів в уроки історії, української мови, літератури, громадянської освіти та інших дисциплін. Це відповідає рекомендаціям щодо включення НПВ у навчально-виховний процес [28].

Проведення тематичних уроків, квестів, проєктів. Використання активних форм роботи з учнями: тематичні заходи, командні ігри, проєктна діяльність на національно-патріотичну тематику.

Організація культурних та історичних екскурсій. Це дозволяє учням на практиці ознайомитись з історичними пам'ятками, місцями бойової слави, музеями, культурними інституціями, що посилює їх зв'язок із історією і культурою України.

Використання інформаційних технологій (віртуальні тури, онлайн-конкурси). З огляду на сучасні умови та можливості цифрової освіти, до методичного арсеналу включаються ІКТ-інструменти: віртуальні тури на історичні теми, онлайн-конкурси патріотичного спрямування, цифрові ресурси з історії та культури. Це відповідає дослідженням, в яких НПВ розглядається засобами інноваційних технологій [29].

Методи мають бути системно включені в освітньо-виховний процес, комбіновані, адаптовані до вікових груп та контексту закладу (регіон, специфіка учнів).

Для забезпечення ефективності управлінської моделі необхідно передбачити механізми контролю, моніторингу та оцінювання:

- Анкетування та опитування учнів і батьків. Це дозволяє отримати дані про рівень засвоєння патріотичних цінностей, громадянської активності, задоволеність батьків і учнів заходами НПВ.

- Внутрішній аудит проведених заходів. Адміністрація та педагогічний колектив здійснюють аналіз реалізації проєктів та заходів, відповідності виконаних дій поставленим цілям і ресурсам.

- Оцінка результатів участі та досягнення цілей. Ключовим є відстеження: наскільки збільшилась активність учнів у громадській діяльності, наскільки підвищились знання з історії та культури України, наскільки сформовано патріотичне ставлення. Моніторинг може включати кількісні показники (кількість заходів, учасників) і якісні (рівень мотивації, глибина залучення тощо).

- Зворотний зв'язок та коригування моделі. На основі аналізу даних здійснюється коригування плану, методів, розподілу ресурсів тощо. (табл. 3.1.)

Таблиця 3.1.

**Складові моделі управління національно-патріотичного
виховання у ЗЗСО**

Складова	Зміст
Цілі	• Формування патріотичних цінностей – розвиток ціннісного ставлення до держави, нації, культури та історії України. • Розвиток громадянської активності – формування готовності до громадянської участі та виконання конституційного обов'язку. • Підвищення знань з історії та культури України – зміцнення національної ідентичності через систематичне вивчення історії, традицій, культурних надбань.
Ресурси	Педагогічні ресурси: адміністрація і педагогічний колектив, що забезпечують організацію, методичний супровід і реалізацію НПВ. Методичні ресурси: підручники, методичні матеріали, цифрові освітні ресурси, ІКТ. Фінансові ресурси: кошти для проведення заходів, проєктів, екскурсій. Партнерські ресурси: співпраця з громадськими організаціями, місцевою владою, культурно-освітніми інституціями.
Учасники	Адміністрація: стратегічне планування, організація, координація, забезпечення ресурсів, контроль. Педагогічний колектив: реалізація заходів, інтеграція патріотичних тем у навчальні дисципліни, взаємодія з учнями та батьками. Учні: активні учасники заходів, проєктів, формування громадянської позиції. Батьки і громада: підтримка, співпраця, участь у виховному процесі.
Методи	• Інтеграція патріотичних тем у навчальні дисципліни. • Проведення тематичних уроків, квестів, проєктів. • Організація культурних та історичних екскурсій. • Використання ІКТ (віртуальні тури, онлайн-конкурси). • Комбінування різних методів з урахуванням вікових особливостей.
Контроль	• Анкетування й опитування учнів та батьків. • Внутрішній аудит і аналіз проведених заходів. • Оцінка досягнення результатів (активність, знання, сформованість цінностей). • Зворотний зв'язок і коригування моделі на основі отриманих даних.

Джерело: складено автором

Важливими є принципи функціонування моделі до яких відносять системність, гнучкість, цілеспрямованість, взаємодія та вимірюваність результатів.

Системність – інтеграція освітніх та виховних компонентів у єдину стратегію.

Системний підхід до управління діяльністю ЗЗСО з НПВ передбачає, що освітня і виховна компоненти не існують окремо, а функціонують як єдине цілісне. Це означає узгоджену інтеграцію навчальних програм, позакласної виховної роботи, проектів, заходів та соціокультурної діяльності. Зокрема, у сучасному контексті України підкреслюється, що НПВ є багатокomпонентною та багатовекторною системою, яка формує спільну стратегію держави, школи, сім'ї, громадськості [18].

У моделі управління ця системність реалізується через створення чіткої структури відповідальності (керівництво закладу, педагогічний колектив, соціальні партнери, батьки), розроблення єдиної цільової програми закладу, інтегрування змісту патріотичного виховання в різні освітні дії, а також через постійний зв'язок між навчальними темами та виховними заходами. Такий підхід дозволяє уникнути фрагментарного чи епізодичного впровадження патріотичного компоненту та сприяє формуванню у здобувачів освіти послідовної, цілісної системи ціннісних орієнтацій.

Гнучкість – адаптація до нових соціокультурних умов.

Управлінська модель має бути гнучкою, здатною реагувати на зміни у соціокультурному, інформаційному, політичному середовищі й оперативно адаптувати освітню та виховну діяльність. У сучасній Україні, через виклики, пов'язані з державотворенням, безпекою, глобалізацією та інформаційним впливом, така гнучкість стала суттєвою передумовою ефективності патріотичного виховання.

Практично це означає, що ЗЗСО має передбачати резерви змін: оновлення змісту патріотичних заходів, використання цифрових платформ та соціальних мереж, врахування вікових, регіональних, культурних особливостей учнів, зміну форм і методів відповідно до актуальних викликів (наприклад, інформаційна безпека, волонтерські ініціативи тощо). Такий підхід забезпечує в тому числі

залучення молоді у сучасні форми громадянської активності та допомагає моделі управління залишатися релевантною.

Цілеспрямованість – досягнення визначених компетентностей учнів.

Ефективна модель управління національно-патріотичним вихованням в ЗЗСО повинна бути спрямована на досягнення конкретних освітньо-виховних цілей та компетентностей. Згідно з чинним нормативно-правовим забезпеченням, встановлені індикатори ефективності, які дозволяють оцінити рівень знань, ціннісного ставлення, готовності до захисту незалежності держави тощо [9].

Отже, управлінська модель передбачає встановлення в закладі конкретних завдань: наприклад, формування громадянської відповідальності, патріотичної свідомості, здатності до захисту державних інтересів, вміння працювати в команді, реалізовувати проекти соціально-громадської значущості. Далі – розробка заходів, методів, ресурсів, що спрямовані на розвиток цих компетентностей, і моніторинг їх досягнення. Така цілеспрямованість забезпечує фокусування управлінської діяльності на результаті, а не лише на процесі.

Взаємодія – активна участь усіх учасників освітнього процесу.

Належне функціонування моделі управління патріотичного виховання неможливе без активної взаємодії всіх стейкхолдерів: керівництва закладу, педагогічного колективу, здобувачів освіти, батьків, громадських організацій, місцевої влади. У концепції зазначено, що залучення громадських об'єднань, волонтерів, сім'ї – важливий компонент національно-патріотичного виховання [30].

У практиці управління це означає, що освітній заклад створює механізми партнерства: регулярні зустрічі з батьками, кураторство громадських організацій, залучення учнів до проектів і заходів спільно з волонтерами чи ветеранами. Тісна взаємодія дозволяє моделі враховувати різноманітність поглядів, мобілізувати ресурси спільноти й підсилювати виховний ефект через спільну відповідальність.

Вимірюваність результатів – наявність чітких критеріїв оцінки ефективності. Один із ключових принципів сучасної управлінської моделі полягає в тому, що результати патріотичного виховання мають бути не лише декларативними, а підлягати оцінюванню за визначеними індикаторами. Зокрема, в нормативних документах зазначено, що мають бути показники-індикатори, які дозволяють оцінити кількісно-якісний рівень діяльності (наприклад, участь учнів у певних заходах, збільшення знань й активності, підвищення рівня патріотичної свідомості) [9].

У рамках моделі управління в ЗЗСО це передбачає: встановлення цільових показників (наприклад, % учнів, які брали участь у волонтерських проєктах; % учнів, які виявили готовність до захисту Батьківщини; % батьків, залучених до патріотичних заходів), проведення регулярного моніторингу та аналізу, використання результатів оцінювання для коригування стратегії та методів роботи. Такий підхід забезпечує зворотний зв'язок, підвищує прозорість і дозволяє ефективно планувати вдосконалення моделі.

У підсумку, модель управління діяльністю ЗЗСО щодо національно-патріотичного виховання базується на поєднанні цих п'яти принципів – системності, гнучкості, цілеспрямованості, взаємодії та вимірюваності результатів. Управлінська стратегія, що враховує ці принципи, дозволяє створити умови для цілеспрямованого, адаптивного, партнерського та ефективного виховного середовища, спрямованого на формування патріотично свідомої та активної особистості.

Наприклад, ЗЗСО може запровадити тематичний проєкт «Історія нашого краю», метою якого є формування в учнів ціннісного ставлення до історії та культурної спадщини рідного краю, розвиток пізнавальної активності, навичок дослідницької та громадянської діяльності. У межах проєкту учні здійснюють пошуково-дослідницьку роботу, спрямовану на вивчення історичних подій, визначних постатей та культурних об'єктів свого міста чи регіону. Здобуті результати вони узагальнюють у формі мультимедійних презентацій, буклетів,

відеороликів, що сприяє розвитку інформаційної компетентності та творчого потенціалу [31].

Особливе місце у структурі проєкту займає практична діяльність: учні організовують і проводять екскурсії для молодших школярів, демонструючи набуті знання та уміння у реальному освітньому середовищі. Така діяльність забезпечує інтеграцію історичних знань у практичний досвід, сприяє вихованню відповідальності, комунікативності та громадянської активності [32].

З управлінського погляду, впровадження проєкту передбачає створення координаційної групи педагогів, які забезпечують методичний супровід, моніторинг результатів та оцінювання ефективності заходів. Важливим компонентом є співпраця з місцевими музеями, архівами, громадськими організаціями, що розширює виховний потенціал проєкту та поглиблює зв'язок школи з громадою.

Результат реалізації проєкту: підвищення рівня історичної обізнаності учнів, формування патріотичних цінностей, розвиток компетентностей громадянської активності та соціальної відповідальності. Тематичний проєкт «Історія нашого міста» може бути розглянутий як складова комплексної моделі управління виховним процесом у ЗЗСО, спрямованої на забезпечення сталого розвитку громадянського суспільства.

3.2. Напрями вдосконалення управління діяльністю ЗЗСО у сфері національно-патріотичного виховання

Удосконалення управління освітнім процесом у сфері НПВ потребує визначення напрямів діяльності, які забезпечують ефективність, системність та координацію. У цьому контексті пропонуємо розглянути три ключові напрями: створення відділу або сектору НПВ у структурі закладу, розробка внутрішніх регламентів і положень, впровадження системи внутрішнього контролю та оцінки ефективності (табл. 3.2.)

Таблиця 3.2.

Організаційні напрями вдосконалення

Напрямок	Мета	Очікуваний результат
Відділ нац.-патр. виховання	Координація діяльності педагогів	Підвищення ефективності заходів
Регламенти та положення	Формалізація процесів	Стандартизовані процедури
Система оцінювання	Моніторинг результатів	Контроль якості виховання

Джерело: складено автором

Створення окремого підрозділу – відділу чи сектору – НПВ в структурі ЗЗСО є одним із важливих управлінських кроків. Така організаційна одиниця забезпечує централізовану координацію виховних заходів, планування календарних подій, моніторинг виконання та узагальнення результатів.

Зокрема, цілеспрямована діяльність цього підрозділу дозволяє:

- систематизувати перелік патріотичних заходів, таких як відзначення державних свят, тематичних тижнів, зустрічей із ветеранами, волонтерами чи громадськими діячами;
- забезпечити зв'язок між навчальною програмою, позаурочною діяльністю та виховними цілями;
- створити умови для системної співпраці класних керівників, вчителів, соціального педагога, громадських об'єднань, батьків та учнів.

Практичний аспект: сектор планує календар заходів, складає відповідальних за їх реалізацію, визначає ресурси, здійснює комунікацію із зовнішніми партнерами (волонтерськими організаціями, місцевою громадою) і відслідковує їх виконання. Такий підхід сприяє підвищенню рівня організованості та системності НПВ у закладі.

Для забезпечення ефективної роботи з НПВ в ЗЗСО важливим є правове-організаційне оформлення: розробка відповідних внутрішніх документів – положень, стандартів, регламентів.

Зокрема:

- Положення про організацію НПВ визначає мету, завдання, відповідальних осіб, механізми реалізації, форми й методи діяльності в цьому напрямі. Це нормативний документ, який закладає основу системного підходу.

- Стандарти проведення заходів та інтеграції патріотичних тем у навчальні програми означають: як саме мають проводитися заходи (наприклад, тематичні лінійки, проекти, екскурсії, зустрічі), які методи застосовувати (мультимедійні, проектно-технологічні, інтеграція в предмети історії, українознавства, мови), як здійснювати інтеграцію тем патріотизму в навчальні дисципліни та позаурочну діяльність.

З точки зору управління: наявність регламентів дозволяє забезпечити єдині підходи в усіх класах і групах, створює правову основу для відповідальності та контролю, підвищує прозорість діяльності. Згідно з дослідженнями, НПВ має бути розглянуто як інтегрований компонент освітнього процесу, спираючись на нормативно-правову базу.

Таким чином, розробка внутрішніх положень є стратегічним кроком для упорядкування роботи, підвищення її системності та прогнозованості.

Третій ключовий напрям – впровадження системи внутрішнього контролю та оцінки ефективності діяльності з НПВ. Управлінська практика потребує:

- Моніторинг участі учнів у заходах: ведення статистики участі, аналіз активності класів, мотивованості учнів, кількості проведених заходів.

- Оцінка рівня знань та сформованості патріотичних цінностей: здійснення опитувань, анкетувань учнів, аналіз результатів тематичних заходів, рефлексія учнів, можлива перевірка через навчальні предмети або позакласні проекти. Наприклад, у дослідженні визначено, що національно-патріотичне виховання початкової школи спрямоване на передавання соціального досвіду, духовної культури народу, його ментальних засад [34].

Система контролю та оцінки дозволяє керівнику закладу і підрозділу НПВ оперативно виявляти слабкі ланки (наприклад, низьку активність окремих класів), коригувати план заходів, впроваджувати нові методи, аналізувати результати та готувати звіти для засідань педагогічної ради чи ради закладу.

Відтак, така система сприяє підвищенню відповідальності, прозорості, а також ефективності виховного процесу.

Активізація діяльності педагогів у цьому напрямі потребує не лише змістовних змін, але й педагогічно-організаційних підходів, які дозволяють підвищити рівень фахової компетентності педагогічного колективу та зробити учнів активними суб'єктами виховного процесу. Зокрема, важливим є впровадження педагогічних напрямів управління діяльністю ЗЗСО у сфері НПВ, які орієнтовані на: підвищення кваліфікації педагогів; використання інтерактивних методів навчання і виховання; інтеграцію національно-патріотичних елементів у навчальні дисципліни (табл. 3.3.).

Таблиця 3.3.

Педагогічні напрями вдосконалення

Напрямок	Заходи	Очікуваний ефект
Підвищення кваліфікації	Курси, тренінги, форуми	Професійне зростання педагогів
Інтерактивні методи	Квести, проекти, дебати	Активізація учнівської діяльності
Інтеграція у навчальні дисципліни	Література, історія, мистецтво	Формування патріотичних знань і цінностей

Джерело: складено автором

Одним із ключових педагогічних напрямів вдосконалення управління діяльністю ЗЗСО у сфері НПВ є системне підвищення кваліфікації педагогів. Це передбачає:

- організацію курсів, тренінгів, вебінарів із тематики НПВ, зокрема ознайомлення з сучасними методиками, підходами, інтерактивними формами;
- створення майданчиків обміну досвідом між закладами, участь педагогів у міжшкільних педагогічних форумах, семінарах, конференціях, де вони можуть презентувати власні напрацювання, отримувати методичну підтримку та взаємодіяти.

Підвищення компетентності педагогів у сфері НПВ сприяє тому, що вони більш впевнено впроваджують сучасні форми роботи з учнями, створюють педагогічне середовище, яке мотивує до патріотичного мислення і дії. Також це дозволяє узгодити методичні підходи, стандарти й очікування від виховного

процесу. Методичні рекомендації щодо форм, методів і засобів НПВ підкреслюють, що педагоги повинні бути готовими до активної ролі, а не лише до трансляції готового матеріалу [35].

Отже, для управління ЗЗСО створення плану підвищення кваліфікації, системи супроводу педагогів, регулярної методичної роботи – є важливим компонентом педагогічного напрямку вдосконалення.

Другий педагогічний напрям акцентує на тому, що активізація учнівської діяльності у сфері НПВ можлива через застосування інтерактивних методів навчання й виховання. Зокрема:

- квести, рольові ігри, дебати, проєктна діяльність – як засоби залучення учнів у активний діалог, дослідницьку роботу, співтворчість;

- формування в учнів критичного мислення, комунікативних навичок, здатності до самостійного пошуку, аналізу інформації та висловлення власної позиції щодо питань національної свідомості, громадянської відповідальності.

Згідно з методичними матеріалами, інтерактивні форми дозволяють зробити виховний процес більш динамічним й автономним з точки зору учня – він перестає бути лише пасивним споживачем, а стає активним співавтором [36].

Управлінський аспект: керівник ЗЗСО та відповідальний за НПВ мають створити умови (час, ресурси, методичну підтримку) для використання таких методів, забезпечити методичне супроводження та обмін досвідом серед педагогів. Важливо також проводити аналіз ефективності застосування інтерактивних методів й при потребі коригувати заходи.

Третій напрям – це педагогічне вдосконалення за рахунок інтеграції патріотичних тем і змістів безпосередньо у навчальні дисципліни. Зокрема:

- у дисципліні «Література» – вивчення творів українських письменників, що висвітлюють теми Батьківщини, героїзму, національної ідентичності, що сприяє формуванню відповідної ціннісно-свідомої основи у дітей;

- у «Історії» – дослідження локальної історії (рідного краю, громади), видатних постатей, історичних подій, що укріплюють зв'язок учнів із минулим та з сучасністю;

– у «Мистецтві» (образотворче мистецтво, трудове навчання, конкурсна діяльність) – створення тематичних виставок, конкурсів малюнків і фотографій на патріотичну тематику, що дає можливість учням висловлювати свою ідентичність і творити [37].

Інтеграція означає не лише окремі заходи, але системне включення патріотичної тематики в навчальний процес, позаурочну діяльність, проєкти, що дають змогу учням партнерства з учителями, батьками та громадою. Методика патріотичного виховання підкреслює: «Національно-патріотичне виховання є гармонійною складовою загального виховного процесу... воно формується на прикладах історії становлення української державності...» [38].

З точки зору управління, це означає, що керівник закладу має забезпечити методичне супроводження інтеграції, планування тематичних модулів, координацію роботи предметних учителів та вихователів, оцінювання результатів інтеграції.

В умовах цифровізації освітнього процесу особливої актуальності набувають інформаційно-методичні напрями вдосконалення управлінських процесів, які сприяють формуванню патріотичної свідомості учнів, розвитку їх громадянської позиції та національної ідентичності.

Одним із ключових напрямів є розробка методичних рекомендацій для педагогічних працівників, що забезпечують системність і практичну орієнтацію виховного процесу. Важливим завданням є створення узагальнених збірників найкращих практик національно-патріотичного виховання, які можуть стати основою для впровадження ефективних моделей у різних регіонах України. Окрему увагу слід приділити підготовці порадників для вчителів-предметників, які допоможуть інтегрувати елементи патріотичного виховання у зміст навчальних дисциплін, зокрема історії, літератури, географії та мистецтва [39].

Другим важливим напрямом є використання цифрових платформ та інтернет-ресурсів у процесі формування патріотичної компетентності учнів. Інформаційно-комунікаційні технології відкривають можливості для організації дистанційних конкурсів, тематичних вікторин, віртуальних екскурсій, що

підвищують зацікавленість учнів у вивченні історії та культури України. Створення онлайн-бібліотек із цифровими копіями історичних документів, архівів, відеоматеріалів сприяє розвитку дослідницьких навичок учнів і формує глибше розуміння історичного минулого своєї держави [40].

Третій напрям передбачає створення системи обміну досвідом між школами, що базується на взаємодії педагогічних колективів у форматі вебінарів, круглих столів, онлайн-конференцій. Така форма професійної співпраці дозволяє поширювати успішні практики виховної діяльності, сприяє підвищенню кваліфікації педагогів та стимулює розвиток партнерських відносин між освітніми установами. Окреме значення мають спільні учнівські проекти, які формують командний дух, громадянську активність і почуття єдності між школярами з різних регіонів України [41].

Таким чином, інформаційно-методичні напрями вдосконалення управління діяльністю ЗЗСО у сфері національно-патріотичного виховання сприяють підвищенню ефективності освітнього процесу, інтеграції інноваційних технологій і зміцненню національної самосвідомості учнівської молоді.

3.3. Рекомендації щодо підвищення ефективності управління діяльністю ЗЗСО у сфері національно-патріотичного виховання

Необхідним є створення та системна реалізація методичних заходів, які забезпечать послідовність, нормативність, диференційованість та інтегрованість НПВ.

1. Створення методичного пакету для педагогів.

Для педагогічного складу доцільно розробити спеціальний методичний пакет, який міститиме теоретичні засади, практичні рекомендації, шаблони заходів та критерії оцінювання ефективності. Такі матеріали повинні ґрунтуватися на чинних методичних рекомендаціях із НПВ [42].

Цей пакет має допомогти педагогам:

- планувати виховні заходи з національно-патріотичним змістом (усні журнали, тематичні бесіди, дискусії, ігри, проекти);

- адаптувати зміст виховних заходів до віку, напрямів навчання і контексту школи;
- реалізовувати інтеграцію національно-патріотичної тематики у різні навчальні дисципліни.

Методичний пакет має містити конкретні приклади, як теми НПВ можуть бути інтегровані у навчальні дисципліни. На уроках історії – теми про державотворення України, боротьбу за незалежність, героїзм предків і сучасників. На уроках мови і літератури – використання творів українських класиків з акцентом на цінності державності, рідної культури, мови як ідентифікаційного коду. На уроках мистецтва, музики, образотворчого мистецтва – через народознавство, традиції, символіку, творчі конкурси: «Слава українським військовим», «У світі немає кращої країни, ніж Україна». На уроках правознавства, громадянської освіти – формування правосвідомості, відповідальності, участі у громадянському житті.

Такий інтеграційний підхід забезпечує наскрізність патріотичного спрямування в навчальному процесі та уникнення формалізму.

Методичний пакет має містити шаблони планів уроків, завдань, сценаріїв виховних годин, критеріїв оцінювання, а також добірку ресурсів (відео, презентації, тематичні сайти).

2. Розробка календарного плану заходів на навчальний рік.

У календарному плані обов'язково слід передбачити державні та пам'ятні дати, що мають національне значення (наприклад: День Незалежності України, День Героїв Небесної Сотні, День Соборності України). Ці дати можуть стати опорною віссю для проведення тематичних заходів, виховних годин, фотовиставок, проєктів. Нормативні документи наголошують, що виховний процес повинен бути наповнений емоційно-ціннісним змістом, сприяти формуванню громадянської позиції, національної та державної самоідентифікації [11].

Календарний план має зазначати:

- Тематичні уроки з включенням національно-патріотичної тематики, інтегровані у різні дисципліни.

- Виховні заходи позаурочного характеру: квести, вікторини, конкурси («Моя країна – Україна», «Герої нашого часу»), проєкти («Моя мала батьківщина», «Я – громадянин України») та ін.

- Заплановані форми роботи: зустрічі з ветеранами та учасниками бойових дій, волонтерами, екскурсії до історичних місць, тематичні виставки, флешмоби [42].

- Визначення відповідальних осіб (класний керівник, педагог-організатор, вчитель історії або громадянської освіти), терміни проведення, очікувані результати та критерії оцінювання ефективності.

Такий календарний план дає змогу забезпечити системність, передбачуваність і планомірність у реалізації НПВ в ЗЗСО.

3. Впровадження системи обміну досвідом.

Обмін досвідом педагогів є важливим елементом підвищення ефективності виховної роботи. У формі семінарів, майстер-класів, методичних об'єднань слід обговорювати: найкращі практики інтеграції національно-патріотичної тематики, аналіз успішних заходів (квести, конкурси, проєкти), обмін електронними ресурсами та шаблонами.

Онлайн-зустрічі (вебінари, відеоконференції) створюють можливості для залучення педагогів з різних регіонів, обговорення актуальних викликів, інноваційних методик та цифрових ресурсів.

Цей механізм відповідає сучасним тенденціям розвитку педагогічної майстерності та дидактичної компетентності.

Системне управління НПВ в ЗЗСО передбачає комплексний підхід: створення методичного пакету для педагогів, розробку календарного плану заходів на навчальний рік та впровадження системи обміну досвідом між педагогами. Такий підхід дозволяє забезпечити: системність та планомірність виховної роботи; інтеграцію патріотичного змісту в навчально-виховний

процес; підвищення компетентності педагогів у відповідній галузі; залучення учнів до активної громадянської, патріотичної і соціальної діяльності.

Враховуючи освітні тенденції та нормативно-правову базу, така система має стати функціональною складовою стратегії ЗЗСО з формування сучасної громадянської та національної ідентичності учнів.

Для підвищення ефективності управлінських процесів у сфері національно-патріотичного виховання доцільно впроваджувати організаційні заходи (табл. 3.4.):

Таблиця 3.4

Організаційні рекомендації

Напрямок	Заходи	Очікуваний ефект
Робочі групи	Формування груп за напрямами	Чіткий розподіл відповідальності
Моніторинг ефективності	Опитування, аналіз участі	Контроль якості виховання
Співпраця з громадою	Проекти, екскурсії, волонтерство	Розширення ресурсної бази

Джерело: складено автором

Доцільним є формування постійно діючих робочих груп, кожна з яких відповідає за певний напрям діяльності:

- інформаційно-методичний напрям – розроблення методичних рекомендацій, інформаційних матеріалів, навчальних посібників із питань національно-патріотичного виховання;

- культурно-історичний напрям – організація заходів, присвячених історичним подіям, національним святкам, видатним постатям українського державотворення;

- проектний напрям – ініціювання та реалізація освітніх, культурних і громадських проектів, спрямованих на розвиток громадянських компетентностей учнів [24].

Такі групи сприяють координації дій між педагогічними працівниками, батьками та учнівським самоврядуванням, забезпечуючи комплексність і системність виховної роботи.

Одним із ключових елементів управління є систематичний моніторинг результативності реалізованих програм і заходів. Для цього пропонується:

- проводити анкетування та опитування учнів, батьків і педагогів з метою визначення рівня сформованості національно-патріотичних цінностей (Додаток Б));
- здійснювати аналіз відвідуваності, активності учнів у позакласних заходах;
- оцінювати результати участі здобувачів освіти у конкурсах, проєктах, тематичних виставках і змаганнях [43].

Такі дії дозволяють не лише контролювати ефективність виховної діяльності, а й своєчасно коригувати стратегії управління, орієнтуючись на зворотний зв'язок від учасників освітнього процесу.

Партнерська взаємодія між ЗЗСО, громадськими об'єднаннями та органами місцевого самоврядування сприяє розширенню можливостей для патріотичного виховання молоді. Доцільним є організація спільних заходів, реалізація міжінституційних проєктів, залучення волонтерів, ветеранів, наставників до роботи з учнівською молоддю [44]. Така співпраця забезпечує практичну спрямованість виховної діяльності, поглиблює зв'язок школи з громадою, формує у школярів почуття відповідальності за долю своєї держави.

Отже, реалізація зазначених організаційних рекомендацій сприятиме підвищенню ефективності управління діяльністю ЗЗСО у сфері НПВ, забезпечить системність, прозорість та результативність виховного процесу, спрямованого на формування свідомих, активних і відповідальних громадян України.

Також для підвищення результативності управлінських процесів у цій сфері доцільно дотримуватися таких педагогічних рекомендацій:

1. Індивідуалізація підходів до учнів.

Одним із ключових чинників ефективного НПВ є урахування індивідуальних особливостей, інтересів і здібностей учнів. Організація проєктної діяльності, конкурсів, творчих акцій має здійснюватися з урахуванням особистісного потенціалу кожного учня [26]. Такий підхід сприяє підвищенню рівня

залученості дітей до виховного процесу, розвитку їхніх лідерських якостей і формуванню активної громадянської позиції. Керівникам ЗЗСО доцільно створювати умови для самореалізації учнів через участь у соціальних, культурних і волонтерських ініціативах, що відображають цінності НПВ.

2. Впровадження інтерактивних методів.

Інтерактивні форми роботи забезпечують активну участь учнів у виховному процесі, підвищують їх мотивацію та сприяють формуванню критичного мислення. Доцільним є використання дебатів, квестів, рольових ігор, інтерактивних лекцій і тренінгів [45]. Ці методи дозволяють не лише засвоїти патріотичні цінності, але й відчутти їхню практичну значущість. Наприклад, рольові ігри допомагають учням моделювати суспільно важливі ситуації, а дебати формують уміння аргументовано відстоювати власну позицію, базуючись на історичних фактах і державницьких принципах [46]. Ефективність таких методів підвищується за умови активної підтримки з боку адміністрації школи та педагогічного колективу.

3. Заохочення активності учнів через систему мотивації.

Мотиваційна складова є важливим чинником залучення учнів до національно-патріотичної діяльності. Запровадження системи морального та матеріального стимулювання сприяє підвищенню рівня ініціативності учнів [47]. Доцільно впроваджувати різні форми заохочення – сертифікати, грамоти, подяки, можливість публікації творчих робіт на шкільному сайті чи у соціальних мережах. Це не лише підвищує самооцінку учнів, але й формує позитивний приклад для однолітків [48]. Важливим аспектом є створення системи публічного визнання досягнень учнів, що стимулює їх до подальшого саморозвитку та активної громадянської участі.

Отже, підвищення ефективності управління діяльністю ЗЗСО у сфері НПВ можливе за умови системного підходу, який поєднує індивідуалізацію педагогічної взаємодії, використання інтерактивних методів та формування ефективної системи мотивації. Керівникам освітніх закладів необхідно забезпечити методичну підтримку педагогів, створити сприятливе середовище

для самореалізації учнів і сприяти розвитку шкільного простору як осередку формування громадянських і патріотичних цінностей.

Впровадження розроблених рекомендацій сприятиме підвищенню результативності управління ЗЗСО у напрямі НПВ учнів. Передусім очікується зростання рівня організованості та системності виховної роботи, що забезпечить узгодженість дій адміністрації, педагогічного колективу та батьківської громади у реалізації єдиної виховної політики. Це дозволить створити цілісну систему планування, координації та моніторингу виховного процесу.

Крім того, прогнозується зростання зацікавленості учнів і педагогів у реалізації заходів національно-патріотичного спрямування. Підвищення мотивації учасників освітнього процесу відбуватиметься завдяки впровадженню інноваційних форм виховної діяльності, залученню учнів до соціально значущих проєктів, а також посиленню міжпредметної інтеграції у сфері виховання патріотизму.

Підвищення ефективності використання ресурсів закладу освіти стане ще одним важливим результатом. Раціональне планування матеріальних, кадрових та інформаційних ресурсів сприятиме оптимізації виховної діяльності, забезпечить результативність реалізації програм і проєктів патріотичного спрямування.

У довгостроковій перспективі впровадження рекомендацій забезпечить формування активної громадянської позиції учнів, розвиток у них почуття національної гідності, відповідальності за долю держави, а також підвищення рівня патріотичних цінностей як невід'ємної складової громадянської культури молоді. Це сприятиме становленню свідомих, ініціативних і соціально активних громадян України (табл. 3.5).

Очікувані результати впровадження рекомендацій

№	Очікуваний результат	Характеристика змін
1	Підвищення рівня організованості та системності виховної роботи	Створення єдиної системи планування, координації та моніторингу діяльності у сфері виховання
2	Зростання зацікавленості учнів та педагогів у національно-патріотичному вихованні	Активізація участі у проєктах, конкурсах, акціях патріотичного спрямування; підвищення мотивації педагогів
3	Підвищення ефективності використання ресурсів закладу	Оптимізація кадрових, матеріальних та інформаційних ресурсів; ефективне планування заходів
4	Формування активної громадянської позиції учнів та підвищення їх патріотичних цінностей	Зміцнення патріотичних переконань, розвиток відповідальності та соціальної активності учнів

Джерело: складено автором

Висновки до розділу 3

У Розділі було розроблено модель управління діяльністю ЗЗСО щодо реалізації НПВ, що передбачає комплексний підхід, інтегруючи організаційний та педагогічний компоненти. Модель дозволяє систематизувати роботу педагогічного колективу, забезпечити чітке планування заходів та моніторинг їх ефективності.

Визначено основні напрями вдосконалення управлінської діяльності у сфері національно-патріотичного виховання:

- організаційні (створення робочих груп, внутрішніх регламентів, системи оцінки ефективності);

- педагогічні (підвищення кваліфікації педагогів, використання інтерактивних методів, інтеграція виховних елементів у навчальні дисципліни);

Розроблено конкретні рекомендації щодо підвищення ефективності управління, серед яких: створення методичних пактів, календарного плану заходів, інтерактивних форм роботи з учнями, залучення громадських організацій, а також використання цифрових платформ для моніторингу та обміну досвідом.

Запропонована комплексна стратегія вдосконалення управління інтегрує всі напрями роботи та спрямована на підвищення ефективності виховного процесу, формування патріотичних цінностей та активної громадянської позиції учнів.

Очікувані результати впровадження розроблених заходів включають: підвищення організованості та системності роботи закладу, активізацію учнівської та педагогічної діяльності, раціональне використання ресурсів закладу та формування стійких патріотичних цінностей у учнів.

Таким чином, розроблена модель і рекомендації створюють основу для системного, цілеспрямованого та ефективного управління національно-патріотичним вихованням у закладі загальної середньої освіти, що сприятиме формуванню високої соціальної та громадянської відповідальності учнів.

ВИСНОВКИ

У магістерській роботі здійснено теоретичне обґрунтування, аналіз практичного стану та розроблено модель управління діяльністю ЗЗСО щодо реалізації НПВ.

У процесі дослідження отримано такі основні результати:

1. Розкрито зміст і структуру НПВ у ЗЗСО, що охоплює ціннісно-світоглядний, когнітивний, діяльнісний і рефлексивний компоненти. Доведено, що НПВ має інтегруватися у всі напрями діяльності школи – навчальний процес, позакласну, виховну та соціально-громадську роботу.

3. Проаналізовано нормативно-правову базу реалізації патріотичного виховання в Україні: Закони України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», Указ Президента № 286/2019 «Про Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді», Концепцію національно-патріотичного виховання дітей та молоді (МОНУ, 2023). З'ясовано, що ці документи створюють методологічну основу управління виховною діяльністю ЗЗСО.

4. У результаті аналізу стану управлінської діяльності виявлено, що більшість ЗЗСО здійснюють НПВ переважно у формі окремих заходів, не завжди системно пов'язаних із освітньою політикою школи. Відсутній сталий моніторинг результативності виховних дій, недостатньо застосовуються сучасні управлінські технології, цифрові засоби комунікації, партнерські взаємодії.

5. Розроблено модель управління реалізацією НПВ, що містить такі структурні компоненти:

- цільовий (визначення стратегічних орієнтирів і завдань);
- організаційно-управлінський (розподіл повноважень, планування, координація діяльності);
- змістово-діяльнісний (інтеграція виховання у всі сфери шкільного життя);
- контрольно-аналітичний (моніторинг і корекція результатів).

6. Визначено педагогічні умови ефективної реалізації моделі, серед яких: підвищення управлінської культури керівників і педагогів; створення мотиваційно-ціннісного середовища; партнерство між школою, родиною, громадою; використання цифрових інструментів для комунікації та звітності.

7. Практична значущість роботи полягає у можливості використання розробленої моделі у діяльності керівників ЗЗСО для підвищення ефективності патріотичного виховання, розробки локальних стратегій, програм виховної роботи, а також для методичної підготовки педагогічних кадрів.

8. Подальшого дослідження потребують питання формування системи оцінювання результативності патріотичного виховання, створення цифрового інструментарію моніторингу та управління ціннісним розвитком учнівської молоді.

Отже, управління діяльністю ЗЗСО щодо реалізації НПВ повинно мати стратегічний, інтегративний і партнерський характер. Реалізація запропонованої моделі сприятиме формуванню свідомих громадян, готових до служіння українському суспільству, збереженню національної ідентичності та зміцненню державності України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Патріотичне виховання: теорія і практика / автори та укладачі: Коломоець С., Петков С., Притула О. Київ: Видавничий дім «Професіонал», 2021. 224 с.
2. Вашуленко О. Національно-патріотичне виховання молодших школярів на уроках літературного читання. Київ: Інститут педагогіки НАПН України, 2019. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://surl.li/bqbcro>
3. Лузан П.Г., Васюк О.В. Історія педагогіки та освіти в Україні : навч. посіб. Київ: НАКККиМ, 2010. 295 с.
4. Гринько О. М. Історичні аспекти розвитку національно-патріотичного виховання в Україні // Педагогічний процес: теорія і практика. 2018. № 3. С. 45-51.
5. Стельмахович М. Г. Українська народна педагогіка. Київ: ІЗМН, 1997. 232 с.
6. Кузь В. Г., Савченко О. Я. Педагогічні засади національно-патріотичного виховання у сучасній школі. // Педагогічний дискурс, 2018, № 24. С. 32-38.
7. Лук'яненко Н. М. Національно-патріотичне виховання в умовах Нової української школи. Харків: Основа, 2021. 120 с.
8. Дяків-Михайлюк Г. Національно-патріотичне виховання – загальна вимога і виклик сьогодення // Освітній простір України. 2017. № 10. С. 30-37.
9. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді : наказ МОН України 28.05.2015 № 582 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0582729-15> (дата звернення: 26.10.2025).
10. Про внесення змін до наказу МОН України : наказ від 29.07.2019 № 1038 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v1038729-19> (дата звернення: 26.10.2025).

11. Стратегія національно-патріотичного виховання на 2019-2024 роки : Указ Президента України від 18.05.2019 № 286/2019 // Офіційне інтернет-представництво Президента України. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2862019-27085> (дата звернення: 26.10.2025)
12. Редзюк В., Костенко О., Сіропол В. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України та європейські цінності виховання: точки дотику // «Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету», №67, 2024. С. 276-282.
13. Бех, І. Д. Формування у підлітків національно-культурної ідентичності у сучасних умовах: концептуальні засади // Пед. вісн. Черкаси, 2018. № 2. С. 5-14.
14. Івахненко, Л. С. Інноваційні технології патріотичного виховання у школі. Дніпро, 2022.
15. Даниляк Р., Муляр Н. Психолого-педагогічні аспекти патріотичного виховання молодших школярів в умовах російсько-української війни (2014-2022 рр.). Режим доступу: <http://profped.ddpu.edu.ua/article/view/259995/256362> (дата звернення: 07.11.2025).
16. Белан Т. І. Національно-патріотичне виховання дітей та молоді в закладах освіти в умовах воєнного стану // Вісник НУ «Чернігівський колегіум» ім. Т. Г. Шевченка, № 185-186 (29-30), 2024. С. 210-206.
17. Загородня А. Національно-патріотичне виховання в частині професійної підготовки майбутніх учителів // Науково-педагогічні студії, № 9, 2025. С. 80-94.
18. Національно-патріотичне виховання у контексті сучасних викликів: методичні рекомендації / Бондаренко Н. В., Косянчук С. В. Київ: Фенікс, 2022. 64 с.

19. Матвійчук, О. Формування патріотичної та громадянської свідомості учнів: теорія і практика : монографія / О. Матвійчук, О. Кравченко, Т. Петренко. Київ : Київський ун-т імені Б. Грінченка, 2018. 320 с.
20. Конституція України : офіц. текст. Київ : КМ, 2013. 96 с.
21. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. *Голос України*. 2017. 27 верес. (№ 178-179). С. 10-22.
22. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16.01.2020 р. № 463-IX. *Голос України*. 2020. 17 берез. (№ 50). С. 12-19.
23. Міністерство освіти і науки України. *Національно-патріотичне виховання*. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/osvita-2/pozashkilna-osvita/vikhovna-robota-ta-zakhist-prav-ditini/natsionalno-patriotichne-vikhovannya>.
24. Національно-патріотичне виховання: нормативно-правове забезпечення. Київ: Державна науково-педагогічна бібліотека України. 2020. 112 с.
25. Петренко А. Б. Сучасні виклики національно-патріотичного виховання. Київ: Знання, 2023. 190 с.
26. Бех І. Д. Виховання особистості: У 2 кн. Київ: Либідь, 2018. Кн. 2: Особистісно орієнтований підхід. 352 с.
27. Калита Н., Пантюк М. Національно-патріотичне виховання учнів початкової школи // *Молодь і ринок*. 2021. № 10. С. 19-24.
28. Потапенко Р., Тарапон О. Методика національно-патріотичного виховання на уроках історії в школі // *Український літопис*, Вип.1, 2023. С.93-98.
29. Гаращук, О. В. Формування нової парадигми патріотичного виховання молоді – складової національної безпеки (соціальноекономічні аспекти) // *Наук. вісн. Полтавського нац. техн. ун-ту ім. Юрія Кондратюка «Економіка і регіон»*. 2016. № 4. С. 27-34.
30. Сисоєва С. О., Калашнікова С. А. Освітній менеджмент: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2020. 364 с.

31. Бех І. Д. Виховання особистості: підручник для педагогів. Київ: Либідь, 2008. 344 с.
32. Пометун О. І., Постолюк О. В. Проектна діяльність у школі: методичні рекомендації. Київ: Освіта, 2017.
33. Отрошко Л. Національно-патріотичне виховання в Україні й українській діаспорі: правові основи та історіографія проблеми // Українознавство. 2024. № 2. С. 242-260.
34. Краснодемська І. Національно-патріотичне виховання української молоді в європейських країнах в умовах сьогодення. // Українознавство. 2024. № 2. С. 34-39.
35. Методичні рекомендації: Форми, методи і засоби національно-патріотичного виховання дітей та молоді у сучасній системі виховної роботи школи // Освітній портал «На Урок». – Режим доступу: <https://surl.li/lmkfiv>
36. Литвинова, Н. А. Українська народна педагогіка та сучасне патріотичне виховання дітей і молоді // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка: Педагогічні науки. 2015. № 7 (296). Ч. 1. С. 135-142.
37. Ярошевська, Л. В. Національно-патріотичне виховання засобами художньо-мистецької освіти в умовах воєнного стану: сучасний аспект // Молодий вчений. 2023. № 5 (125). – Режим доступу: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/5916>.
38. Цирулік, О. С. Методи, засоби і форми патріотичного виховання особистості у закладі професійної (професійно-технічної) освіти // Освітній портал «На Урок». – Режим доступу: <https://surl.li/bafnix>
39. Андрущенко В. П. Освіта в контексті національного відродження України. Київ: Знання, 2020. 804 с.
40. Журенко І. В. Цифрові технології у вихованні патріотизму сучасної молоді. Харків: Основа, 2021.

41. Кравченко Л. С. Інноваційні форми взаємодії педагогів у системі національно-патріотичного виховання. Львів: Світ, 2023. 205 с.
42. Мединська О. Є. Методичні рекомендації «Національно-патріотичне виховання дітей та учнівської молоді в сучасній школі». 2019. Доступно: <https://vseosvita.ua/library/nacionalno-patrioticne-vihovanna-ditej-ta-ucnivskoi-molodi-v-sucasnij-skoli-metodicni-rekomendacii-187802.html> (дата звернення: 4.11.2025).
43. Ковальчук, О. М. Моніторинг ефективності виховної діяльності у закладах загальної середньої освіти. Педагогічний процес: теорія і практика, №4, 2021. С. 45-51.
44. Савченко, О. Я. Партнерська взаємодія школи та громади у контексті національно-патріотичного виховання. Освітній дискурс, №2. 2020. С. 58-64.
45. Пометун О. І. Інтерактивні технології навчання: теорія, досвід, перспективи. Київ: А.С.К., 2004. 192 с.
46. Савченко О. Я. Сучасні підходи до організації виховного процесу в школі. Київ: Педагогічна думка, 2016. 215 с.
47. Сисоєва С. О. Педагогічна творчість у системі професійної діяльності вчителя. Київ: Видавництво НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2006. 240 с.
48. Титаренко Т. М. Психологія життєтворчості особистості. Київ: Либідь, 2011. 320 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Анкета для учнів Ліцею №227 міста Києва

Мета анкети: оцінити ефективність національно-патріотичного виховання у Ліцеї №227.

Інструкція: будь ласка, оберіть один варіант відповіді на кожне запитання. Ваша відповідь є анонімною.

Анкета для учнів 8-11 класів

1. Чи цікавить вас історія України?

- ☐ Так
- ☐ Частково
- ☐ Ні

2. Чи брали ви участь у патріотичних заходах ліцею?

- ☐ Так
- ☐ Частково
- ☐ Ні

3. Чи вважаєте ви важливим зберігати українські традиції?

- ☐ Так
- ☐ Частково
- ☐ Ні

4. Які форми національно-патріотичного виховання вам найбільше подобаються? (можна обрати кілька варіантів)

- ☐ Уроки історії та факультативи
- ☐ Позакласні заходи (конкурси, тематичні тижні)
- ☐ Екскурсії та поїздки
- ☐ Волонтерські та громадські проєкти

5. Що б ви хотіли змінити або додати у систему патріотичного виховання?

(Вільна відповідь) _____

АНКЕТА ТА ОПИТУВАННЯ

Мета: Визначити рівень сформованості національно-патріотичних цінностей у здобувачів освіти, їхніх батьків та педагогічних працівників ЗЗСО.

Анонімність: Опитування є анонімним. Отримані дані використовуються виключно для узагальненого аналізу.

I. Для учнів (5-11 класи)

1. Стать:

- ☐ Хлопець
- ☐ Дівчина

2. Клас: _____

3. Чи відчуваєш ти гордість за те, що ти – громадянин України?

- ☐ Так, завжди
- ☐ Іноколи
- ☐ Ні

4. Що для тебе означає бути патріотом України?

- ☐ Любити свою Батьківщину
- ☐ Поважати державні символи
- ☐ Захищати Україну
- ☐ Працювати на благо країни
- ☐ Інше (вкажи): _____

5. Як часто у школі проводяться заходи патріотичного спрямування (свята, флешмоби, конкурси тощо)?

- ☐ Часто
- ☐ Іноколи
- ☐ Рідко
- ☐ Не проводяться

6. Чи береш ти участь у таких заходах?

- ☐ Завжди
- ☐ Іноді
- ☐ Не беру участі

7. Які форми патріотичного виховання тобі найбільше подобаються?

- ☐ Екскурсії
- ☐ Волонтерські акції
- ☐ Зустрічі з військовими, волонтерами
- ☐ Ігри, квести
- ☐ Інше: _____

8. Як ти ставишся до державної мови?

- ☐ Завжди спілкуюся українською
- ☐ Використовую українську та інші мови
- ☐ Переважно іншою мовою

9. Чи вважаєш ти, що школа допомагає виховати в тобі любов до України?

- ☐ Так
- ☐ Частково
- ☐ Ні

10. Що, на твою думку, потрібно зробити, щоб підвищити рівень патріотизму серед учнів?

(Відкрита відповідь) _____

II. Для батьків

1. Як Ви оцінюєте рівень патріотичного виховання у школі Вашої дитини?

- ☐ Високий
- ☐ Середній
- ☐ Низький

2. Чи берете Ви участь у патріотичних заходах, які проводить школа?

- ☐ Так
- ☐ Іноді
- ☐ Ні

3. Які форми патріотичного виховання Ви вважаєте найефективнішими?

- ☐ Приклади героїзму українців
- ☐ Вивчення історії та культури
- ☐ Участь у благодійних/волонтерських акціях
- ☐ Співпраця з родинами військових
- ☐ Інше: _____

4. Чи обговорюєте Ви з дитиною теми, пов'язані з Україною, історією, героями, традиціями?

- ☐ Часто
- ☐ Іноді
- ☐ Рідко
- ☐ Ніколи

5. Як Ви оцінюєте власний рівень національної свідомості?

- ☐ Високий
- ☐ Середній
- ☐ Потребує підвищення

6. Ваші пропозиції щодо поліпшення патріотичного виховання в школі:

(Відкрита відповідь) _____

III. Для педагогічних працівників

1. Чи вважаєте Ви формування національно-патріотичних цінностей одним із головних завдань освіти?

- ☐ Так
- ☐ Частково
- ☐ Ні

2. Які форми роботи Ви найчастіше використовуєте?

- ☐ Виховні години
- ☐ Проєктна діяльність
- ☐ Гурткова робота
- ☐ Участь у загальношкільних заходах
- ☐ Волонтерська діяльність
- ☐ Інше: _____

3. Які труднощі Ви відчуваєте у реалізації патріотичного виховання?

- ☐ Недостатня мотивація учнів
- ☐ Відсутність методичних матеріалів
- ☐ Брак часу
- ☐ Інше: _____

4. Як Ви оцінюєте рівень сформованості патріотичних цінностей у ваших учнів?

- ☐ Високий
- ☐ Середній
- ☐ Низький

5. Чи потребуєте Ви додаткових ресурсів або підвищення кваліфікації з цього питання?

- ☐ Так
- ☐ Частково
- ☐ Ні

6. Ваші пропозиції щодо вдосконалення системи національно-патріотичного виховання в закладі:

(Відкрита відповідь) _____

Обробка результатів:

- Анкету можна перевести у форму Google або Microsoft Forms для автоматичного збору даних.
- Аналіз проводиться за трьома цільовими групами окремо, з визначенням **рівня сформованості патріотичних цінностей** (високий, середній, низький).
- Порівнюються результати між групами, визначаються напрями подальшої роботи.